

## Έπαινος (*laudatio*) του καθηγητή Étienne Balibar

Σπύρος ΤΕΓΟΣ

Ο ΕΤΙΕΝ ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ υπήρξε καθηγητής φιλοσοφίας στα Πανεπιστήμια της Σορβόνης και της Ναντέρ (Nanterre – Paris Ouest, ομότιμος καθηγητής) καθώς και στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας Irvine (UCI – University of California, Irvine), ενώ δίδασκε ως επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Columbia και από το 2012 και εξής στην έδρα Anniversary Chair in the Faculty of Arts and Social Sciences στο Πανεπιστήμιο Kingston του Λονδίνου. Το διεπιστημονικό του έργο καλύπτει μεγάλο εύρος ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών με έμφαση στη φιλοσοφία, στην πολιτική θεωρία και ανθρωπολογία, καθώς και στην επιστημολογία των κοινωνικών επιστημών. Συνέδεσε το όνομά του με την κριτική ανανέωση της μαρξιστικής σκέψης και φιλοσοφίας (στη συνέχεια του δάσκαλού του Louis Althusser), την έντονη συμμετοχή στον δημόσιο διάλογο, και την υποστήριξη κινήσεων για τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα στη Γαλλία και στην Ευρώπη, με ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη του ρατσισμού, του εθνικισμού, των κοινωνικών ανισοτήτων και της ταυτότητας του πολίτη μέσα από τους ιστορικούς μετασχηματισμούς τους. Το έργο του αντλεί έμπνευση επίσης από τη λιγότερο γνωστή σύνδεσή του με τον μεγάλο Γάλλο επιστημολόγο και ιστορικό των επιστημών της ζωής Georges Canguilhem αλλά και από την ψυχαναλυτική παράδοση. Αποτελείται από κείμενα επιστημολογίας, καθώς και από μελέτες ηθικής-πολιτικής φιλοσοφίας και φιλοσοφικής ανθρωπολογίας που αφορούν την ιστορία της φιλοσοφίας και των ιδεών από τον 17ο μέχρι τον 20ό αιώνα. Τα κείμενά του έχουν μεταφραστεί σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες ενώ το ενδιαφέρον του για τη φιλοσοφία, την ψυχανάλυση και τις κοινωνικές επιστήμες εκτός δυτικού κόσμου οδήγησε στη μετάφρασή και συζήτησή του στις υπόλοιπες ηπείρους. Με αυτή την έννοια, πρόκειται για έναν κυριολεκτικά παγκοσμιοποιημένο στοχαστή. Επιπλέον, το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του για την Ελλάδα, διαχρονικά εκφρασμένο στο δημόσιο λόγο αλλά με δραματική ένταση τα χρόνια της κρίσης, τον έχει οδηγήσει, πέραν των γραπτών του παρεμβάσεων, και σε πολυάριθμες ομιλίες στην Ελλάδα,

σε διαφορετικά ακαδημαϊκά και κοινωνικο-πολιτικά συμφραζόμενα. Πρόσφατες δημοσιεύσεις περιλαμβάνουν τα: *Βία και πολιτοφροσύνη* (*Violence et civilité*, Éditions Galilée, Paris 2010), *Η πρόταση της ισοελευθερίας: Πολιτικά δοκίμια, 1989-2009* (*La proposition de l'égaliberté : Essais politiques 1989-2009*, P.U.F., Paris 2010), *Πολίτης-υποκείμενο/υπήκοος: Δοκίμια φιλοσοφικής ανθρωπολογίας* (*Citoyen Sujet : Essais d'anthropologie philosophique*, P.U.F., Paris 2011), *Saeculum: Θρησκεία, πολιτισμός, ιδεολογία* (*Saeculum : Religion, culture, idéologie*, Éditions Galilée, Paris 2012).

Η αναγόρευση του Ετιέν Μπαλιμπάρ σε επίτιμο διδάκτορα του Τμήματος Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών συμπίπτει με το ετήσιο συνέδριο της International Society for Intellectual History που λαμβάνει χώρα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, 3-5 Μαΐου 2016, με τρέχον θέμα «Ας ξανασκεφτούμε την Ευρώπη», και αποτελεί λειτουργικό μέρος του. Το θέμα της διεθνούς επιστημονικής αυτής συνάντησης εμπνέεται εν πολλοίς από το έργο του Ετιέν Μπαλιμπάρ, το οποίο επανέρχεται συχνά στη σημασία μιας γενεαλογίας τόσο της ιδέας όσο και της ιστορικής πραγματικότητας της Ευρώπης. Η ανάγκη διεπιστημονικής προσέγγισης του ζητήματος της Ευρώπης αντανακλάται χαρακτηριστικά στο έργο του Μπαλιμπάρ. Οι δημόσιες παρεμβάσεις του, οι οποίες τον έχουν χρήσει οργανικό διανοούμενο της παγκόσμιας δημόσιας σφαίρας, συνυπάρχουν με εμβριθείς μελέτες στην ιστορία της φιλοσοφίας, τη φιλοσοφική ανθρωπολογία, στην επιστημολογία και στη φιλοσοφία των κοινωνικών επιστημών αλλά και στην πολιτική επιστήμη ή στην ψυχαναλυτική προσέγγιση των πολιτικών ζητημάτων. Πρόκειται για έναν από τους ελάχιστους επιστήμονες και διανοούμενους που διαβάζεται ταυτόχρονα από πολιτικούς επιστήμονες και ψυχαναλυτές, οι οποίοι κατά τα άλλα περιφρονούν ο ένας τον άλλον!

Ο Ετιέν Μπαλιμπάρ έχει ως κεντρικό μεθοδολογικό πρόταγμα την *αποφυγή τόσο της αρτηριοσκληρωτικής ακαδημαϊκής πρόζας όσο και της πλαδαρής διεπιστημονικής προσέγγισης*. Επικεντρώνεται στην ανάδειξη αποριών, στιγμών υψηλής θεωρητικής έντασης στο έργο διάσημων φιλοσόφων αλλά και άγνωστων στους μη ειδικούς στοχαστών: από την «απαλλοτρίωση των απαλλοτριωτών» στον Marx, τη διάσημη παράδοση ταυτολογία του Robespierre «θέλετε την επανάσταση χωρίς την επανάσταση», μέχρι την έννοια του *Interregnum* στον Gramsci, την έννοια των «αιρετικών σημείων» (*points d'hérésie*) στον Foucault, αλλά και την πρόσφατη, άγνωστη στο ευρύ κοινό, έννοια του *Gekaufte Zeit* στο έργο του Γερμανού πολιτικού επιστήμονα W. Streeck.

Σε αυτό το πλαίσιο ο Ετιέν Μπαλιμπάρ επιχειρεί ενός είδους εννοιακό παρασιτισμό. Κάθε τέτοια έννοια ή φράση υψηλής θεωρητικής πυκνότητας, κάθε τέτοιος εννοιακός καταλύτης αποριών και παραδόξων, λειτουργεί στα κείμενά του ως καλός αγωγός του φιλοσοφικού (ανα-)στοχασμού. Δημιουργεί έτσι στη διάρκεια των σχεδόν έξι δεκαετιών έργου του ένα μωσαϊκό δικών του πρωτότυπων απορητικών εννοιών και θεωρητικών εργαλείων που δανείζεται από άλλους στοχαστές.

Στο ψήφισμα επιλέξαμε την ακόλουθη αιτιολόγηση της επιτημοποίησης: ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΗ ΣΥΝΕΧΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΚΛΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΣ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΠΟΥΔΗ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ.

Όσο πιστά κι αν αντανακλά τον πυρήνα της συνεισφοράς του Ετιέν Μπαλιμπάρ, η διατύπωση αυτή, νομίζω, δεν πρέπει να μας κάνει να λησμονούμε το κατεξοχήν παράδοξο στη σκέψη του: η αλλεργία σε κάθε μορφή αγιογραφίας παραπέμπει μεν στο εικονοκλαστικό θεωρητικό βλέμμα και τις εξίσου εικονοκλαστικές δημόσιες παρεμβάσεις του τιμώμενου, αλλά δεν επισκιάζει τη θεωρητική οξυδέρκειά του. Αν και αναγνωρίζει ότι τόσο οι θεωρητικές παραδόσεις όσο και τα αιτήματα κοινωνικής και πολιτικής χειραφέτησης έχουν τάση να προχωρούν σε αγιογραφίες και εξιδανικεύσεις, με αποτέλεσμα να χάνουν την αυτο-κριτική τους διάσταση, εντούτοις δεν αρκείται στη λοιδωρία. Αναγνωρίζει όμως ταυτόχρονα και την ανάγκη ισχυρών συμβολισμών και την πραγματικότητα της αέναης επινόησης νέων τελετουργιών σε όλα τα συλλογικά εγχειρήματα, σε όλες τις εκφράσεις του συλλογικού που επιθυμούν να αποκτήσουν διάρκεια. Η αλλεργία σε κάθε μορφή αγιογραφίας των πρωταγωνιστών των κινημάτων χειραφέτησης στην ιστορία καθιστά την επιτημοποίησή του ακόμη πιο παράδοξη. Ο Ετιέν Μπαλιμπάρ απεχθάνεται το ρόλο του γκουρού της επανάστασης, χωρίς όμως να υποτιμά σε κανένα σημείο τη σημασία του κριτικού αναστοχασμού για κάθε χειραφετητικό πρόταγμα. Συνεπώς δεν θα ήταν υπερβολή να χαρακτηρίσει κανείς τη φιλοσοφική του στάση νεοσκεπτικιστική και να χαιρετήσει στο πρόσωπο του Ετιέν Μπαλιμπάρ τον σκεπτικιστή σύντροφο των χειραφετητικών εγχειρημάτων ανά τον κόσμο.

